

עניני בין השמשות הנוגע לדף היומי - שיעור 255

(עיין בשיעורים 84, 85, & 240)

1. אם יכול לעשות איסור תורה בשעת הדחק גדול עד ביהשמ"ש דר"ת

(א) לענין מי שהחשיך בדרך בביהשמ"ש - עיין בבה"ל (רס"ב - ז' ד"ה מתחלת השקיעה) דלמעשה בודאי צריך לזהר כדעת הגאונים והגר"א דמיד אחר התחלת השקיעה היינו משעה שהחמה נתכסה מעינינו הוא איסור גמור ואין להקל בזה דהוא ספק איסור סקילה לדעת כל הני רבוותא וכן פסק האג"מ (ד - ס"ז) אבל הח"א פסק כהר"ת והשו"ע והרמ"א שלא הגיה ועיין בספר ישראל והזמנים (דף מ"ו) שבאירופא במדינת אונגארן ופולין הנהיגו כהר"ת אבל בארצות הכרית הנהיגו חכרי התאחדות הרבנים ובראשם האדמו"ר מסאטמאר להחמיר בקבלת שבת כשיטת הגאונים ואמרו להציבור שיאמרו שנוהגין כן בלי נדר שאם יזדמן שיצטרכו לעשות מלאכה אחר זמן זה ולכן אפשר יש להקל לאלו דוקא ודוקא במקום צורך גדול כגון למי שהחשיך בדרך וכל זה צריך שאלת חכם אמנם לאלו שאין הולכים בשיטת רבינו תם יש ספק איסור תורה וחלילה להקל אמנם החפץ חיים בספרו מחנה ישראל (דף רט"ו) כתב "דבשעת הדחק כמו איש הצבא סתמתי כמו אידך פוסקים כמו שהעתיק הח"א" וצריך שאלת חכם בכל דבר

(ב) אם מותר לומר לבנו הקטן לעשות לו מלאכת דאורייתא בביהשמ"ש במקום צורך גדול עיין בספר ישראל והזמנים (דף ר"ב) דאסור מתחלת השקיעה כיון דלהרבה פוסקים לספות בידים איסור לקטן הוא מן התורה אמנם לצוות לקטן שאינו בנו היה נראה להקל בביהשמ"ש וכ"ש אחר שקיעת החמה דלר"ת יום גמור הוא ולסמוך על הפמ"ג ודעימיה שבכל התורה כולה האיסור של ספי בידים אינו מן התורה ובצירוף דעת הסוברים דלצוות לקטן לעשות אינו בגדר ספי בידים (תהילה לדוד שמ"ג) ובצירוף דעת שו"ת חתם סופר (פ"ג) דכשהקטן עושה מלאכת עצמו אין אביו מוזהר עליו מצד מצות שכיתת שבת ובצירוף דעת הפוסקים דדוקא אביו עובר על לאו זה ולא אחר (שער הציון של"ד - סק"ד ודעימיה) ואם מותר לומר לבנו לעשות ע"י שינוי צריך שאלת חכם וע"י נכרי בביהשמ"ש ודאי מותר

(ג) לענין אין שבותים בביהשמ"ש - עיין בשו"ע (שמ"ג) דמותר לומר בביהשמ"ש לא"י לעשות אפילו איסור תורה במקום דבר מצוה או דוחק ויש שבותים דע"י ישראל עצמו מותר ועיין בבה"ל (ד"ה זיה"ש) שהביא מחלוקת בין המג"א והבית מאיר דאם בביהשמ"ש דמוצאי שבת יש להתיר ע"י ישראל בכמה דוגמאות מ"מ השבותים של פחות פחות מד"א ומלאכה שאינה צריכה לגופה ועירוב תחומין (מ"ב סק"ז) והוצאה כלאחר יד ברה"ר (שו"ע הרב שמ"ט - ג) ולקנות קנין (שו"ע הרב רס"ב - ז) אין להתיר ע"י ישראל ועיין בשו"ע (רס"ב - ה) שכתב שם עוד שבותים שאסורים בביהשמ"ש

(ד) לענין מנחה בביהשמ"ש - עיין בשעה"צ (רל"ג - סק"ב) דהגאונים והגר"א מודים "דבשעת הדחק סומכין על דעת רבי יוסי דס"ל דאז עדיין יום ודאי הוא עד שנראה שהכסיף העליון" והבה"ל (ס"ט) כתב שמתפלל על תנאי שאם עדיין יום זה מנחה ואם עכשיו הוא לילה זאת עולה לשם ערבית ושניה תשלומין למנחה ומוטב להתפלל בזמנה ביחידות מלהתפלל אח"כ בצבור ובדיעבד יכול להתפלל עד רבע שעה קודם צה"כ (מ"ב סק"ד) ועיין באג"מ (ב - כ"ד)

(ה) לענין סעודה שלישית בביהשמ"ש - עיין בבה"ל (רל"ט ד"ה משתשן צסוף) דמפני שהוא חשש דרבנן והוא במקום מצוה נקטו לקולא כרבי יוסי ועד חצי שעה שקודם צה"כ יכול לאכול בדיעבד וע"ע באג"מ (ד - ס"ט - ו) שתמה על פסק של המ"ב והמנחת שבת

(י"ו - חות י) כתב בשם רב יעקב עמדין בסידורו דיש עונש חמור בדבר ועיין בשש"כ
(נ"ו הערות י"ז - י"ח)

(ו) לענין להניח עירוב תחומין בביהשמ"ש - עיין בבה"ל (תט"ז - ג ד"ה נאכל) "דמעיקר
הדין בודאי הלכה כר' יוסי נגד רבי יהודה (פסחים 3) והא קי"ל דעד צה"כ יממא הוא אלא
דמחמרינן כרבי יהודה לענין שבת"

(ז) לענין התחלת אבילות של שבעה בביהשמ"ש - עיין באג"מ (ד - ס"ז) דעד
ארבעים מינוט ויותר מעט בנוא יארק אם הספיקו לישב מעט על הקרקע או להסיר
המנעלים עלה לו ליום ממספר של שבעה דבאבילות הולכים אחר המקיל

(ח) לענין הפסק טהרה בביהשמ"ש לאנוסה עד תשעה מינוט מתחלת השקיעה מותר
מטעם ספק ספיקא (אג"מ ע"ט)

(ט) לענין הדלקת נרות שבת בביהשמ"ש - עיין במג"א (רס"ג - סק"ח) ובשו"ע הרב (י"א)
שתאמר לנוכרי שידליק רק נר אחד והיא תברך ועיין בהגהות רע"א (רס"ח - י"ח וגם רס"ג -
י"ח) דבביהשמ"ש התירו אפילו כמה נרות אמנם אינה מברכת דאין שליחות לא"י ויש לתרץ
דהדלקת נרות היא עונג שבת וכבוד שבת ומצוה זו יכולה להתקיים גם כשמצוה לנוכרי
שידליק ועיין במלכים אמניך (ג - הערות ז - ו)

(י) ולענין בגמר תענית אין אוכלין בביהשמ"ש דהוי תרי קולי לומר דהלכה כרבי יהודה
ולא כרבי יוסי וספיקא מותר וג"כ לענין ספירה לא מקילין משום ספיקא דרבנן כיון
דלרבי יוסי אפילו ספיקא לא הוי וצריך לברך

II. המקבל עליו שבת כבר וצריך לעשות מלאכה אם יכול לחזור עיין בט"ז
(ת"ד - סק"ז) לענין לתקוע בשופר אחר קבלת שבת (באופן שיום שני של ר"ה חל בע"ש)
שמותר משום דהוי קבלה בטעות שאם היו יודעים שיביאו שופר לא היו מקדימין ועוד
אין בכח האדם לקבל עליו שבת ולפטור עצמו עי"כ מחובת מצוה שעליו דאפילו אם
התפללו ערבית של שבת אם עדיין יום הוא צריך לקיימו (עיין בשו"ע ע"ג - ז רס"ח - ז
ובבה"ל ע"ט) וע"ע במג"א (רס"ג - ל"ח) והא"ר (סקל"ח) והמ"ב (סקס"ח) והערוך השלחן
(סעיף כ"ה) לא משמע כן ולא הביא הט"ז ואמנם המ"ב (ת"ד - סק"ז) הביא הט"ז להלכה
ובאיסור דרבנן אפשר לסמוך על הקולה דהט"ז ובאיסור דאורייתא צריך שאלת חכם

III. אם קבלת שבת צריך לקבלו בפירוש בתפלה או דיבור

(א) עיין במשנה ברורה (רס"ח - סק"ח) שכתב דדוקא ע"י דיבור מקבלו עליו לשם
תוספות שבת או ע"י אמירת ברכו אבל קבלה בלב אינו מועיל ולכן אלו שהולכים
כשיטת הגאונים צריכים לקבל התוספות שבת קודם השקיעה ומי נזהר בזה ואפשר
מטעם ספק ספיקא מקילין ספק הלכה כר"ת ואת"ל כהגאונים ומהשקיעה ואילך
הוא ביהשמ"ש דלמא ביהשמ"ש עצמו יום הוא (ישראל והזמנים דף ק"ז) ודו"ק

(ב) אמנם יש אומרים דתוס"ש חל עליו ממילא ואפילו אם לא קיבלו עליו בפירוש
בדיבור (ישראל והזמנים דף ק"ז) בשם החיי אדם ודעימיה) ואפשר גם המ"ב מודה לזה
ומה שכתב דצריך דיבור לקבלת שבת הוא דוקא זמן רב קודם השקיעה אבל מעט קודם
השקיעה חל עליו ממילא ובהכרח ואפילו בלא דיבור ומ"מ לאלו הנוהגים כשיטת הגאונים
צריך להתפלל מנחה קודם הקבלה ההכרחי ויש מקילים גם בזה משום שהוא מקבל רק
האיסורי שבת ולא עצמו של היום

נכנס לענין נשאות אבי אורי ר' אליעזר ליפא בר' יעקב ארזי ע"ה אלא אורח' באשה רחל בר' לרשון חנוך הפניק הכפן ע"ה